

**«Η ιδιότητα του Χριστιανού κατά τον Γρηγόριο Νύσσης και τον Συμεών το Νέο
Θεολόγο»**

**Κιουτσούκαλη Στυλιανή
Μεταπτυχιακή φοιτήτρια
Stellakiou93@gmail.com**

Πρόλογος

Οι Πατέρες της Εκκλησίας ασχολήθηκαν με τον διαχωρισμό του κατ' επίνοιαν και κατ' ουσίαν όνομα του Χριστιανού. Ένας από αυτούς ο Γρηγόριος Νύσσης προσπάθησε να δώσει απαντήσεις στο παραπάνω ερώτημα με το έργο του «Τι το Χριστιανών όνομα ή επάγγελμα».

Στο ερώτημα αυτό με τα έργα τους προσπάθησαν να απαντήσουν τόσο ο Γρηγόριος Νύσσης όσο και ο Συμεών ο Νέος Θεολόγος τον 4^ο και τον 11^ο αιώνα αντίστοιχα. Πιο συγκεκριμένα ο Συμεών με τους Κατηχητικούς Λόγους προσέγγισε στο έργο του θέματα που είχαν να κάνουν τόσο με τους μοναχούς όσο και με τον αληθινό Χριστιανό.

Αυτό δε που κυριαρχεί και στα δύο έργα είναι το ερώτημα για, το ποια είναι τα χαρακτηριστικά του αληθινού Χριστιανού. Και οι δύο Πατέρες επισημαίνουν μέσω παραδειγμάτων τη διαφορά που υφίσταται ανάμεσα στον κατ' όνομα και τον αληθινό Χριστιανό, πως δηλαδή ο πραγματικός Χριστιανός οφείλει να συμπεριφέρεται σύμφωνα με την διδασκαλία του Χριστιανισμού.

Τα βασικά χαρακτηριστικά της εποχής και της σκέψης τους.

Ο Γρηγόριος Νύσσης γεννήθηκε το 335 στη Νεοκαισάρεια του Πόντου. Το 372 ο Μέγας Βασίλειος τον χειροτόνησε επίσκοπο Νύσσης, μιας κωμόπολης που βρισκόταν στο δημόσιο δρόμο από την Καισάρεια προς την Αγκυρα¹.

Η πρώτη του δυναμική εμφάνιση ήταν στην σύνοδο της Αντιοχείας το 379. Το 381 στη σύνοδο της Κωνσταντινούπολης, ως θεολογικός εκφραστής καταλαμβάνει δεσπόζουσα θέση. Λίγο πριν την λήξη της συνόδου ο αυτοκράτορας Θεοδόσιος, εξέδωσε διάταγμα κατά το οποίο ο Γρηγόριος αναγνωριζόταν ως τύπος πίστεως στη διοίκησή του Πόντου². Κατά πάσα πιθανότητα πέθανε το 395³.

Σε ότι αφορά τις θεολογικές του σκέψεις είναι σε μεγάλο βαθμό ταυτόσημες με του Βασιλείου, αλλά διαφέρουν ως προς την διατύπωση και την ποιότητα, καθώς εμπεριέχουν αυτοβιογραφικά στοιχεία⁴.

Ειδικότερα, θεωρεί ότι δεν πρέπει να αποφεύγουμε την προσφυγή σε άλλες πηγές για να βρούμε την αλήθεια, όμως χαρακτηρίζει άγονη την έξωθεν παιδεία, όπως και οι άλλοι Καππαδόκες, αν και την σέβεται και την εκτιμά βαθύτατα⁵.

Σύμφωνα με τον Γρηγόριο η διδασκαλία της Γραφής και η κοσμική σοφία, η πίστη και οι κοινές έννοιες συμβαδίζουν με την αναζήτηση και την αναγνώριση της

¹ Χρήστου Κ. Παναγιώτης, *Ελληνική Πατρολογία*, Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Πουρναρά, 2006.

² ό.π.

³ ό.π.

⁴ ό.π.

⁵ ό.π.

αλήθειας. Τα θύραθεν διδάγματα είναι κενά και άγονα μόνο όταν χωρίζονται απ' την Αποκάλυψη⁶.

Το σύστημα του Γρηγορίου ακολουθεί λογική πορεία και είναι θεολογική σύνθεση αυστηρά συγκροτημένη, σύμφωνα με την Χριστιανική παράδοση⁷. Στην σκέψη του, η γνώση δεν έχει μόνη της αξία, αλλά συμπορεύεται ασταμάτητα με την υπαρκτική εμπειρία. Εξίσου απαραίτητο θεωρεί το πέρασμα απ' τη γνώση στη ζωή⁸.

Σχετικά με τον Θεό έχει διατυπώσει ότι η άκτιστη φύση είναι ακίνητη και αμετάβλητη ενώ η κτιστή κινείται και αλλοιώνεται⁹.

Ο Θεός υφίσταται εν τριάδι προσώπων, και αυτό για τον Γρηγόριο σημαίνει ότι χωρίς πίστη στην Τριάδα δεν υπάρχει Χριστιανισμός¹⁰.

Από την άλλη ο Συμεών και το έργο του έγιναν γνωστά τον 11^ο αιώνα. Γεννήθηκε στη Γαλάτην της Παφλαγονίας το 957 και ακολούθησε εγκύκλιες σπουδές¹¹. Εισήλθε, παρά την αντίδραση του πατέρα του, στη μονή Στουδίου ως δόκιμος σε ηλικία 27 ετών και έλαβε το όνομα Συμεών. Όταν ήταν 30 ετών εκάρη μοναχός και λίγο αργότερα χειροτονήθηκε πρεσβύτερος και κατέλαβε την θέση του ηγούμενου¹².

Ωστόσο μετά από 25 έτη διακονίας στη μονή αποφάσισε να αποσυρθεί οικειοθελώς για να ακολουθήσει τον ησυχαστικό βίο¹³. Πέθανε το 1036¹⁴.

Εκείνο που έχει ιδιαίτερη σημασία είναι ότι στη διδασκαλία του ο Συμεών διακρίνει τρία στάδια πνευματικής τελειώσεως που είναι η πράξη, η γνώση και η θεολογία. Σύμφωνα με τον Συμεών, πράξη είναι κυρίως ο αγώνας προς την απόκτηση της απάθειας, γνώση είναι ο αγώνας προς κατανόηση του θείου και θεολογία είναι η θεωρία του Θεού¹⁵.

Είναι χρήσιμο να τονιστεί, ότι πρωτοτυπεί στη διδασκαλία περί φωτός. Στη διατύπωση των σκέψεων του ξεκίνησε από δική του εμπειρία που έζησε σε νεαρή ηλικία. Τελικός σκοπός κατ' αυτόν είναι η συνάντηση του προσώπου του Χριστού, του οποίου σύμβολο είναι το φως. Η ένωση με τον Χριστό είναι το τέρμα της πνευματικής τελειώσεως¹⁶.

Η ανθρωπολογία της διδασκαλίας τους

Για τον Γρηγόριο Νύσσης, ο άνθρωπος αποτελεί τη συνισταμένη και το νόημα της δημιουργίας. Θεωρεί πως ο άνθρωπος είναι ένας μικρόκοσμος που μέσα του περικλείει την αρμονία του μακρόκοσμου, και η ψυχή αποτελεί το νοητό στοιχείο¹⁷.

Ακόμη τονίζει την (ενεργειακή) συγγένεια του ανθρώπου με τον Θεό, με αποτέλεσμα η γνώση να προέρχεται από την σχέση αυτή¹⁸.

⁶ Χρήστου Κ. Παναγιώτης, *Ελληνική Πατρολογία*, Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Πουρναρά, 2006.

⁷ ό.π.

⁸ Χρήστου Κ. Παναγιώτης, *Ελληνική Πατρολογία*, Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Πουρναρά, 2006.

⁹ ό.π.

¹⁰ ό.π.

¹¹ Χρήστου Κ. Παναγιώτης, Συμεών ο Νέος Θεολόγος, στη *Θρησκευτική και Ηθική Εγκυκλοπαίδεια*, Αθήναι: Εκδόσεις Αθ. Μαρτίνο, 1962-1968.

¹² ό.π.

¹³ ό.π.

¹⁴ ό.π.

¹⁵ ό.π.

¹⁶ Χρήστου Κ. Παναγιώτης, Συμεών ο Νέος Θεολόγος, στη *Θρησκευτική και Ηθική Εγκυκλοπαίδεια*, Αθήναι: Εκδόσεις Αθ. Μαρτίνο, 1962-1968.

¹⁷ Χρήστου Κ. Παναγιώτης, *Ελληνική Πατρολογία*, Θεσσαλονίκη, Εκδόσεις Πουρναρά, 2006.

¹⁸ ό.π.

Επιπλέον, η συγγένεια έχει να κάνει με το « κατ' εικόνα» Θεού. Αυτή είναι αρχετυπικά στιγματισμένη στην ανθρώπινη φύση. Βασικό γνώρισμα του κατ' εικόνα είναι η ελευθερία έτσι ώστε με την δύναμη του αυτεξούσιου να μπορεί να οδηγηθεί στην τελείωση¹⁹.

Υποστηρίζει ότι ο αγώνας για την τελείωση πρέπει να είναι συνεχής και αδιάλειπτος, η πορεία προς την τελειότητα είναι πορεία προς τον Θεό, η οποία επέρχεται πρωτίστως από την εσωτερική πνευματική ωρίμανση²⁰.

Για τον Γρηγόριο η μετάβαση από το σκότος στο φως είναι μετάβαση από την πλάνη στην αλήθεια²¹, γι' αυτό πρέπει πάντα να προχωράμε προς το άπειρο καθώς ο δρόμος προς το Θεό είναι ατέρμονος²².

Αλλά και ο Συμεών αναφέρει ότι σώμα και ψυχή είναι δύο στοιχεία του ανθρώπου αντίθετα, που έχουν την δυνατότητα να συνεργαστούν για να επιτύχουν την θέωση²³, έτσι το σώμα χωρίς την ψυχή είναι νεκρό, όπως και η ψυχή χωρίς το σώμα δεν μπορεί να υπάρξει²⁴.

Επιπρόσθετα, όταν η ψυχή κινείται κατά φύσιν, το σώμα γίνεται δοχείο του Πνεύματος και ο ψυχοσωματικός άνθρωπος παραμένει προσηλωμένος και ενωμένος με το Θεό²⁵.

Επίσης δεν λησμονεί να μιλήσει για τον φωτισμό της ψυχής που γίνεται με τη βοήθεια του νου²⁶.

Εξίσου σημαντικό είναι το γεγονός ότι ο Συμεών ανέλαβε πρωτοβουλία και μίλησε για την αναζήτηση της εσωτερικής πνευματικής. Δεν απέρριψε τα εξωτερικά μέσα της λατρείας ούτε περιφρόνησε την εκκλησιαστική οργάνωση, αλλά έθεσε σε πρώτη μοίρα την προσωπική επαφή με το Θεό²⁷.

Οι ιδιότητες του Χριστιανού μεταξύ του φαίνεσθαι και του είναι

Το έργο «Τι το Χριστιανών όνομα ή επάγγελμα» ανήκει στα Ασκητικά έργα του Γρηγορίου Νύσσης. Σε γεροντική ηλικία ασχολήθηκε με το ποια είναι η ουσιαστική ιδιότητα των Χριστιανών. Μέσω παραδειγμάτων κάνει φανερές τις διαφορές που υπάρχουν μεταξύ των αληθινών και των κατ' επίφασιν Χριστιανών. Γιατί υπάρχουν και αυτοί που απλά φέρουν το όνομα Χριστιανός χωρίς να ακολουθούν στη ζωή τους όσα νοούνται με το όνομα αυτό²⁸.

Στη συνέχεια αναφέρεται στην κενοδοξία, τη δόξα, τη φιλοχρηματία, την φιληδονία που κάνει τους ανθρώπους να δείξουν τον κακό εαυτό τους και τους οδηγεί να απαρνούνται τον χριστιανισμό που είναι σωφροσύνη, πραότητα, αρετή. Ο Γρηγόριος, θεωρεί πως η προβολή του ονόματος Χριστιανός θα καταδείξει και το

¹⁹ Χρήστου Κ. Παναγιώτης, *Ελληνική Πατρολογία*, Θεσσαλονίκη, Εκδόσεις Πουρναρά, 2006.

²⁰ ό.π.

²¹ ό.π.

²² ό.π.

²³ Σωτηρόπουλος Γ. Χαράλ. *Συμεών ο Νέος Θεολόγος (Βίος2 -Έργα -Διδασκαλία)*, Αθήναι: Εκδόσεις: Πανεπιστημιακές Παραδόσεις 1986.

²⁴ ό.π.

²⁵ ό.π.

²⁶ ό.π.

²⁷ Χρήστου Κ. Παναγιώτης, *Συμεών ο Νέος Θεολόγος, στη Θρησκευτική και Ηθική Εγκυκλοπαίδεια*, Αθήναι: Εκδόσεις Αθ. Μαρτίνοσ 1962-1968.

²⁸ Έλληνες Πατέρες της Εκκλησίας, *Γρηγόριος Νύσσης*, τόμος Η, Θεσσαλονίκη: Πατερικά Εκδόσεις: «Γρηγόριος ο Παλαμάς», 1989.

αληθινό της σημαινόμενο διότι είναι πλάνη η κατ' επίνοιαν δήλωση της λέξης, παραβλέποντας την ουσία της ζωής αυτής.

Ο Χριστός είναι δικαιοσύνη, καθαρότητα, αλήθεια και ο αληθινός Χριστιανός πρέπει με τη ζωή του να δείχνει ότι μετέχει σε αυτές τις έννοιες.

Σύμφωνα με τον Γρηγόριο ο ορισμός του Χριστιανού δηλώνει την μίμηση του Θεού και αυτό ακριβώς οφείλουν να ακολουθήσουν οι πάντες, δηλαδή με άλλα λόγια την καθ' όλα μίμηση του Χριστού που «τελειώνει» πνευματικά τον άνθρωπο.

Ακόμη τονίζει ότι οι άνθρωποι πρέπει να μιμούνται στη ζωή τους τις αγαθές πράξεις και να αποφεύγουν την κακία στο λόγο, στις πράξεις και στους λογισμούς, γιατί αυτό είναι η αληθινή μίμηση της θείας τελειότητας.

Με τις απόψεις του Γρηγορίου ταυτίζεται και ο Συμεών στους Κατηχητικούς Λόγους. Αναφέρει ότι όποιος επιζητεί την ένωση με τον Θεό, πρέπει να απαρνηθεί τον εαυτό του, αλλά και να μην επιτρέψει στους όποιους λογισμούς του να τον παρασύρουν. Μόνο μέσω της μετάνοιας μπορεί να σωθεί ο άνθρωπος²⁹, και ο Γρηγόριος συμφωνεί ότι η μετάνοια οδηγεί στην Σωτηρία του ανθρώπου.

Όσοι έχουν λατρεία για τον κόσμο δεν αγαπούν και δεν έχουν μέσα τους τον Θεό, γιατί τα εγκόσμια αποτελούν εμπόδιο για τον δρόμο προς την αγάπη του Θεού³⁰.

Και οι δύο Πατέρες κάνουν λόγο για την κενοδοξία των ανθρώπων που δεν τους αφήνει να αφιερωθούν στο Θεό³¹.

Ο Πνευματικός άνθρωπος δεν θέλει την κολακεία, εν αντιθέση με τον μη πνευματικό που την επιζητεί παντού³².

Επιπρόσθετα πρέπει οι αληθινοί χριστιανοί να διώχνουν μακριά την κενοδοξία, την υπερηφάνεια και την αλαζονεία. Χωρίς την ταπείνωση δεν μπορούν οι άνθρωποι να είναι ελεύθεροι.

Ο Συμεών αναφέρει ότι οι άνθρωποι είναι κυριευμένοι από τη νόσο της απιστίας και τους ενδιαφέρει περισσότερο η επίγεια ζωή με αποτέλεσμα να μην στρέφουν ποτέ το κεφάλι τους προς τον Θεό.

Υπάρχουν και αυτοί που είναι πιστοί μόνο στα λόγια και όχι στις πράξεις, όμως χωρίς έργα δεν υπάρχει πίστη.

Και οι δύο συμφωνούν ότι χωρίς την καλλιέργεια των αρετών δεν μπορεί κανείς να απέχει από τις αμαρτίες.

Μεταξύ των δύο έργων υπάρχουν αρκετές ομοιότητες. Πιο συγκεκριμένα γίνεται λόγος για τα πάθη που δεν αφήνουν τον άνθρωπο να ελευθερωθεί και να φτάσει στην θέωση. Η ταπείνωση και η μετάνοια είναι βασικές προϋποθέσεις για τον αληθινό Χριστιανό. Στους Κατηχητικούς Λόγους του Συμεών επαναλαμβάνεται αρκετές φορές η μετάνοια, καθώς ο ίδιος την θεωρεί μέσο για την πνευματική τελείωση του ανθρώπου.

Ακόμη δε, και η ταπείνωση είναι πολύ σημαντική έννοια τόσο για τον Γρηγόριο όσο και για τον Συμεών, διότι σύμφωνα με τα έργα τους μόνο μέσω αυτής μπορούμε να δούμε τον Θεό.

Επίλογος

²⁹ Έλληνες Πατέρες της Εκκλησίας, *Φιλοκαλία των Νηπτικών και Ασκητικών*, Θεσσαλονίκη: Πατερικά Εκδόσεις «Γρηγόριος ο Παλαμάς» 1989.

³⁰ ό.π.

³¹ ό.π.

³² ό.π.

Συμπερασματικά, αν και μεταξύ των δύο Πατερικών έργων παρεμβάλλονται αρκετοί αιώνες, τα θέματά τους διακρίνονται για την διαχρονικότητα και την επικαιρότητα τους, καθώς το ερώτημα παραμένει το ίδιο για το ποιες είναι οι ουσιαστικές ιδιότητες του Χριστιανού. Ο Γρηγόριος και ο Συμεών συμφωνούν και τονίζουν ότι οι άνθρωποι πρέπει να αποκοπούν από τα επίγεια πάθη που είναι τροχοπέδη στον δρόμο για την θέαση του Θεού.

Βιβλιογραφία

Σωτηρόπουλος Γ. Χαράλ. *Συμεών ο Νέος Θεολόγος (Βίος- Έργα- Διδασκαλία)*, Πανεπιστημιακά Παραδόσεις, Αθήναι 1986.

Χρήστου Κ. Παναγιώτης, *Ελληνική Πατρολογία*, τόμος Γ, εκδόσεις Πουρναρά, Θεσσαλονίκη 2006.

Χρήστου Κ. Παναγιώτης, *Συμεών ο Νέος Θεολόγος*, Στη: *Θρησκευτική και Ηθική Εγκυκλοπαίδεια*, Τόμος 11, Εκδότης Αθ. Μαρτίνοσ, Αθήναι 1962-1968.

Γρηγόριος Επίσκοπος Νύσσης, *Ελληνική Πατρολογία*, Κέντρου Πατερικών Εκδόσεων, Αθήναι 1997.

Έλληνες Πατέρες της Εκκλησίας, *Φιλοκαλία των Νηπτικών και Ασκητικών*, Εκδοτικός Οίκος Ελευθερίου Μερμετάκη «Το Βυζάντιον», Πατερικά Εκδόσεις «Γρηγόριος ο Παλαμάς» Θεσσαλονίκη 1989.

Έλληνες Πατέρες της Εκκλησίας, Γρηγόριος Νύσσης, τόμος Η', Εκδοτικός Οίκος Ελευθερίου Μερμετάκη «Το Βυζάντιον», Πατερικά Εκδόσεις «Γρηγόριος ο Παλαμάς» Θεσσαλονίκη 1989.